

Nekaj misli o sojenju

V zadnjem času sem prebral kar nekaj sporočil sodnikov, tehničnih komisarjev in trenerjev, ki se nanašajo na zaskrbljenost zaradi odnosov na relaciji med sodniki na eni ter trenerji in igralci na drugi strani.

Če zelo poenostavimo celotno zadevo, lahko rečemo, da bodo udeleženci tekme lahko počeli to, kar jim bodo sodniki dovolili. Sodniki imajo na tekmi na razpolago veliko moč, vendar pa je ključ do uspešnega sojenja skrit v tem, kdaj in na kakšen način bodo to moč uporabili na igrišču.

Košarka je igra, ki vključuje in povezuje človeške emocije ter zmage in poraze. Dejstvo je, da se v (pre)veliko primerih dogaja, da so sodniki na tekmi glavni in edini grešni kozli. To velja predvsem v primerih, ko ekipi ne gre in izgublja tekmo. Ali nas to kot sodnike sploh preseneča?

Tudi gledalci so na tekmi večinoma usmerjeni proti sodnikom in bodo kar naravnost povedali kaj si mislijo o našem sojenju, sploh v primerih, ko po njihovem mnenju sodimo proti ekipi za katero navijajo. Z uvedbo novih elektronskih medijev in interneta, pa lahko zasledimo veliko komentarjev o sojenju. Ali nas tudi to preseneča?

Elementa pritiska na igrišču in izven njega predstavljata del vsake tekme in del pritiska, ki ga sodnik mora upoštevati, ne glede na rang tekmovanja, ki ga sodi. Od tega, kako se bo posameznik spopadel z navedenimi pritiski in problemi, pa je v največji meri odvisna njegova uspešnost na igrišču. Nobena tekma ni enaka, ne glede na vrsto ali moč pritiskov. Za nekatere so sodniki pač dobri le toliko časa, kolikor časa traja tekma, za druge pa so sodniki kvalitetni le toliko, kot je kvalitetna njihova zadnja odločitev.

Pritiski na tekmah so v vseh pogledih povezani tudi s pritiski v privatnem življenju in na delovnem mestu. Uspeh v sojenju zahteva veliko žrtvovanja, sploh pa za doseg najvišjih ciljev. Čas in denar sta ena od glavnih dejavnikov, ki jih žrtvujemo v svoji karieri. Porabljen čas izven službe, oddaljenost od doma, družine in prijateljev. Vložena sredstva v prevoz, opremo, nastanitve, medicinske storitve, klinike in izobraževanja in različne publikacije, so bistveni za sodnikov razvoj in spremljanje trendov.

Kakšen bo vložek v sodniško kariero, pa je seveda odvisno od vsakega posameznika. Vse je odvisno od posameznikovih prioritet, motivacije, prilagajanja ter skupnega dela z drugimi sodniki na različnih nivojih tekmovanj. Glavni cilj pa mora biti profesionalen pristop in uspeh na mednarodnem prizorišču. Ne glede na odrekanje, pa je sodnikova kariera na najvišjem nivoju relativno kratka, saj od sojenja ni pokojnine ali redne plače. Ko sodnik na mednarodnem prizorišču dopolni 50 let in tako konča svojo aktivno kariero.

Ob vseh zahtevanih kvalitetah, pa je vedno pri sojenju prisoten tudi element sreče, procesu doseganja mednarodne slave in uspeha. Veliko jih pride na vrh, veliko jim zaradi različnih razlogov to tudi ne uspe, tudi zaradi sreče, vendar pa je neuspeh

večinoma povezan s šibkostjo njihove osebnosti. Vsak sodnik mora imeti realen pogled na svoje sojenje in svoje zmožnosti, posebej pa to velja za sodnike, ki sodijo najvišje range tekmovanj. Konkurenca med sodniki je huda in zato lahko le najboljši ostanejo na vrhu, drugi vrh sicer dosežejo, vendar se ne uspejo obdržati na njem dalj časa.

Pomen odnosov v sojenju

Tehnične napake: Nihče ne trdi, da sodniki ne smejo dosoditi tehničnih napak igralcem ali trenerjem zaradi njihovega nešportnega vedenja. Pomembno je, kako bo sodnik reagiral v takšnih situacijah. Sodnik naj v primeru emocionalnih izbruhov deluje pomirjujoče in naj s svojim ravnanjem dodatno ne doliva »bencina na ogenj«. Potrebno je natančno opredeliti, kaj je dovoljena in sprejemljiva komunikacija in obnašanje med samo tekmo.

Sodniki morajo prenesti normalne vzorce obnašanja tudi na košarkarske tekme. V primeru, če trener ali igralec uporabi kletvico ali žaljiv gib, ki je namenjen samo sodniku, ga moramo takoj kaznovati s tehnično napako in to brez dodatnih izgovorov in opravičil. V primeru, če pa sodnik ali igralec uporabi kletvico ali žaljiv gib zaradi lastne frustracije ali slabe igre ekipe, nešportna gesta pa ni namenjena direktno sodniku, je potrebno v takšnih situacijah takoj reagirati z verbalnim opozorilom med samo igro. Tekme nikoli ne prekinjamo v takšnem primeru.

Podobno velja tudi za nešportne geste našim partnerjem, ki jih akterji tekem izvajajo za hrbtom sodnika ali na kak drug način izven vidnega polja posameznega sodnika. Sodnik, ki takšno ravnanje zazna mora braniti svoje partnerje in kaznovati takšnega igralca ali trenerja. Posebno moč v takšnih primerih ima tih nadzor nad dogajanjem in umirjenost sodnika. Nevidnost je ena od velikih in zelo pomembnih lastnosti sodnika, sploh pa učinkovitost brez prevelikega izstopanja.

Način ravnanja sodnika pri obravnavanju različnih disciplinskih prekrškov, bo v veliki meri zgradil nivo spoštovanja igralcev, trenerjev in sodniških kolegov. Sodniki na tekmi so ena ekipa, ki se mora spoštovati in podpirati, z enim samim skupnim ciljem. Uspešno sojenje na tekmi. Starejši sodniki morajo pomagati mlajšim kolegom, sploh v primerih, ko imajo mlajši težave z določenim trenerjem ali igralcem. Dosojanje tehnične napake mora biti transparentno in enako v vseh situacijah in enako s strani vseh sodnikov. Za tehnično napako obstajajo enotni standardi, ki niso odvisni od razumevanja posameznika. Tekma je pomembnejša, kot pa posamezni trener, igralec ali sodnik.

Trenerji: Komunikacija na igrišču je nujna in nepogrešljiv del tekme, vendar pa ne do take mere, da se spreminja smisel posamezne tekme. Spoznavanje akterjev tekme, je ena od glavnih nalog sodnika v pripravi na samo tekmo. Sodnik mora vedeti, kako bo reagiral v kritičnih situacijah pred, med in po sami tekmi. Vsak akter tekme mora biti obravnavan z enako stopnjo spoštovanja, pristop v smislu »naredil ti bom to, kar boš ti meni«, pa ni priporočljiv. Medsebojni odnosi so pomembne del tekme, saj gre za razvoj odnosa med ljudmi, ki počnejo enako stvar, na katero pa imajo v določenih primerih različne poglede. Le tako bo mogoče medsebojno spoštovanje in zaupanje. Kot tudi na drugih področjih, gradnja medsebojnih odnosov na košarkarskem igrišču ni lahek proces.

Spoštovanje je zasluženost, sodnik pa naj nikoli ne misli, da nas imajo trenerji ali igralci radi, ker smo zabavni ali za njih lažje dostopni. Glavna skrb trenerjev in igralcev je zmaga na tekmi, na najvišjih nivojih pa to pomeni tudi njihovo existenco. Če akterji tekme v sodniku ne vidijo njegove sposobnosti, je medsebojni odnos nepomemben in brez spoštovanja.

Trenerji in igralci cenijo poštenost, občutek za igro in nad vsem enake pogoje za vse. Sodniki nikoli ne zadovoljujejo vseh ves čas svojega dela, vendar pa bo vsak sodnik zaslužil spoštovanje, če bo pokazal najvišji nivo profesionalizma na vsaki svoji tekmi. Pravilen pristop in način dela sta glavna dejavnika pri razvoju dobrega delovnega odnosa.

Gledalci: Upoštevati moramo, da gledalci in navijači plačajo, da gledajo tekmo in tako posledično gledajo tudi sojenje. Prav zaradi tega »jim je dovoljeno«, da izražajo svoje mnenje, ne glede ali gre za igralce, trenerje ali sodnike. Obnašanje gledalcev na tekmah je fenomen v večini športnih panog. Veliko gledalcev na tekmah najvišjega ranga v Evropi (Sloveniji op.p.)ima zelo malo ali skoraj nič znanja o košarkarskih pravilih. Navijači in gledalci so večinoma osredotočeni na igro in srečo ekipe, za katero navijajo, manj pa jih zanimajo nasprotniki, še manj pa sodniki. Vpliv gledalcev je viden predvsem takrat, ko njihova ekipa izgublja tekmo. Obnašanje množice je del košarkarskega vzdušja in ne sme vplivati na sodnikovo opravljanje nalog na igrišču, v vsakem primeru pa sodnik ne sme občutiti strahu ali pa zaradi napetega vzdušja favorizirati ene od ekip.

V nekaterih državah so gledalci zaradi svoje pripadnosti, ki že meji na fanatizem v bistvu »legendarni«. V zadnjih letih so vodstva tekmovanj podrobno opazovala tudi vedenje gledalcev in njihove reakcije do sodnikov na tekmah. Nešportno vedenje, kletvice, rasistični izpadi in nasilje ne sodijo na košarkarska igrišča, pa naj gre za posameznike ali za organizirane skupine. Navedeno velja za obdobje pred, med in po samem športnem dogodku. Sodniki in njihova krovna organizacija imajo vsa pooblastila, da preprečijo nasilna in nešportna dejanja takoj, ko le-ta direktno vplivajo na določene udeležence tekme. Vsako nešportno vedenje, ki uničuje image tekme in posledično košarke, mora biti javljeno vodstvu tekmovanja, ki bo ukrepalo.

Postavlja se vprašanje ali imajo sodniki enak pristop pri pojavu takšnega vedenja na tekmi? Metanje predmetov na igrišče, pa naj bodo nevarni ali nenevarni za udeležence tekme, ne sme ostati neopaženo, enako velja za vse oblike groženj sodnikom po tekmi. Sodniki morajo ne glede na izkušnje in status delovati kot enotna in usklajena ekipa posebej v primeru nešportnega vedenja. Potrebno je torej poskrbeti za sebe, preden drugi poskrbijo za tebe.

Konsistentnost sojenja predstavlja eno od glavnih zahtev trenerjev, ki se ponavadi pokažejo tudi v pripombah tako udeležencev tekme, kot tudi spremljevalcev sojenja in nenazadnje tudi sodnikov samih. Če želimo biti uspešni, moramo upoštevati enakost v tolmačenju pravil in njihovih interpretacij ter mehanike sojenja. Na žalost pa nam v praksi to vedno ne uspeva. Nekonsistentnost je prisotna na vseh ravneh tekmovanja, celo na najvišjem nivoju. Sodniki so ljudje in tudi oni delajo napake, vendar pa je jasno in logično, da sodniki na višjih nivojih delajo manj napak, kot njihovi manj izkušeni kolegi. Sodniki morajo slediti navodila, ne pa se osredotočiti le

na svoja lastna prepričanja in tolmačenja, saj lahko to privede do zmešnjave med udeleženci tekme. V zadnjih letih smo tako priča velikemu napredku na tem področju, sploh na najvišjem nivoju tekmovanj, kjer sodniki skupaj s kontrolorji in inštruktorji želijo odpraviti navedene pomanjkljivosti. Z uvedbo novih tehnologij so sodniki še bolj postavljeni pod drobnogled. Pritisk na sodnike, je s tega vidika prav sedaj največji. Na srečo, pa je tehnologija omogočila napredek tudi sodnikom samim, saj se lahko prav z njo veliko naučijo in na ta način naredijo kakovosten premik v svojem sojenju.

Sodniški kolegi in sodniška ekipa: Pridobivanje naklonjenosti s strani udeležencev tekme, ni pravi način za kakovostne medsebojne odnose. Sodniki, ki se želijo izpostaviti na račun svojih kolegov, niso pravi kolegi. Sodniki so po naravi naravnani h konkurenci, vendar pa morajo biti tudi ljudje, ki lahko svoje delo opravljajo v skupini, kar morajo opaziti tudi udeleženci na tekmi. Sodelovanje, komunikacija, podpora in spoštovanje do kolegov so glavni dejavniki, ki bodo sojenje na tekmi naredili kot celoto.

Prostori in porazdelitev odgovornosti je jasno določena, vendar pa obstaja nekaj fleksibilnosti za pomoč kolegom v drugih področjih. Najhuje je, ko sodnik dosodi nekaj daleč stran o njega, v področje kolegove pristojnosti. V takšnem primeru je potrebno biti 200% prepričan, da se je nekaj zgodilo. Zgodi se lahko, da je bližnji sodnik slabo postavljen, neizkušen, pokrit in kar je najpomembneje, da v določenem trenutku nečesa pomembnega enostavno ne dosodi. Navedene situacije so sprejemljive in dovoljene, čeprav niso dobre za sodniško ekipo. Ugibanje ne vodi v dobro sojenje, prav tako pa je nujno tudi zaupanje med sodniško ekipo. Naloga starejših in bolj izkušenih sodnikov se kaže v pomoči pri razvoju mlajšim kolegom, pred, med in po tekmi. Tekma ni »šov« za starejše sodnike, ampak test njihovih vodstvenih sposobnosti. Z uvedbo sojenja treh sodnikov se je povečal pomen timskega dela, zmanjšale pa zahteve po »sodnikih zvezdnikih«. Glavna in edina skrb je zdaj sodniška ekipa, ki pa je le tako dobra, kot je dober njen najšibkejši član. Prav zaradi tega tudi starejši in izkušenejši sodniki vlagajo v smer zagotavljanja ekipnega uspeha, namesto svojega lastnega uspeha.

V Evropi (Sloveniji op.p.) imamo kar nekaj »izvenserijskih« sodnikov, ki so med najboljšimi tudi na svetu, ki vedo kaj je prava pot in hkrati pomagajo mladim na njihovi poti na vrh. S priložnostjo pride tudi odgovornost.

Alan Richardson
Prevod: Matej Špendl